

ваны народ, ня ведаюць і не шануюць сваёй гісторыі, мовы, культуры. Велізарную ролю ў гэтым нацыянальным заняпадзе адыграла і надалей адыгравае татальнае панаваньне ў *тэлевізійнай* прасторы Беларусі расейскіх *тэлеканалаў*. Яны выходзяць ужо трэцяе пакаленьне жыхароў Беларусі. Беларуская *тэлевізія*, што ніколі не задумвалася як нешта адметнае і самабытнае, выглядае як пародыя на расейскую і ніякай канкурэнцыі ёй скласьці ня можа. Нават беларускае савецкае слова „*тэлебачаньне*“ — гэта калька з расейскага „*телевидение*“, гібрыднага перакладу з заходніх моваў.

Тэлевізар заняў сваё месца ў палітычнай, сацыяльнай і матэрыяльнай культуры беларусаў. На золку *тэлекультуры*, у 60-ыя гады, калі *тэлевізары* былі рэдкасьцю, суседзі й знаёмыя сыходзіліся „на *тэлевізар*“, прыбраўшыся, нібы ў тэатар. *Тэлевізар* стаў хадавым прадуктам беларускай прамысловасьці — добра купляліся нашыя „Нёманы“, „Віцязі“, „Гарызонты“. Беларуская апазыцыя марна дамагаецца часу ў *тэлеэтэры*, часам дзеля гэтага нават хадзілі „браць *тэлевізію*“, а ўлады ўпікаюць апазыцыю, што, маўляў, ёй — абы зрабіць *карцінку для заходніх тэлеканалаў*.

У наступным стагодзьдзі на зьмену *тэлевізійнай* хутчэй за ўсё прыйдзе культура кампутарная, што можа яшчэ болей паглыбіць створаную *тэлевізію* сацыяльную праблему — адчужэньне паміж людзьмі. Застаецца толькі заклікаць самых сябе і ўсіх навокал — замест *тэлевізара* давайце часьцей глядзець у вочы сваім бліжкім.

Ударнік

Рыгор Барадулін

Толькі людзі пачцівага веку ведаюць ці цьмяна памятаюць, што такое *ўдарнік*. Тлумачальны слоўнік беларускае мовы, выпушчаны за савецкім часам, тлумачыць: „перадавы работнік сацыялістычнае вытворчасці, які перавыконвае нормы“.

Ударнікі былі на заводах, у калгасах, нават у літаратуры былі паэты-*ўдарнікі*. Ударалі па бездарожжы, па бескультур’і. Чым і па чым ударалі — гэта было няважна. Галоўнае — каб былі ўдары.

Ударнікам яшчэ называлася частка затвора агняпальнай зброі, прызначаная для ўдару па капсулі патрона.

Пра *джазавага ўдарніка* размовы быць не магло. Джаз — спараджэньне капіталістычнага пекла.

Такую аскаміну набілі *ўдарнікі працы*, што ў народзе кпілі весела: „размах рублёвы, а ўдар храновы“.

З раніцы да зьмярканьня па радыё гучала: „ідуць, ідуць *ударнікі* камуністычных брыгад, прад імі адкрываецца шырокі далягляд“. Лірыка — падай і рыдай.

У той час было такое віно „Санцадар“, мацнейшае за сонечны ўдар, дык і сьпявалі: „Не праходзіць дзень бяздарна. Санцадарна — дужа ўдарна. Мы ўсе *ўдарнікі* — мы санцадарнікі“. Так сьпявалі мы ў цёплых студэнцкіх кампаніях.

Улётка

Генадзь Бураўкін

Слова гэтае прыжылося й атрымала даволі шырокі ўжытак у дэмакратыч-

ным асяродку ў апошнія гады, гады грамадзкага змаганьня за ідэі нацыянальнага адраджэньня. Яно стала своеасаблівай заменаю афіцыйнаму „лістоўка“, што азначае, як гаворыцца ў даведніках, „друкаваны або рукапісны лісток звычайна зладзённага палітычнага зместу“.

Само гучаньне слова „ўлётка“ мне падаецца больш узьнёсьлым і намнога мякчэйшым, чым халоднае, строгае „лістоўка“. А калі яшчэ прыгадаць, што самым напярэднім чынам *ўлёткі* зьвязаныя з шматтысячнымі менскімі шэсьцямі пад бел-чырвона-белымі сьцягамі і з апазыцыйнымі мітынгамі, — дык можна лёгка вызначыць іх прыкметнае месца ня толькі ў палітычных слоўніках нашага часу, а і ў ня надта ахайных міліцэйскіх пратаколах.

І сам карань слова, паяднаны з *палётам*, *лётам*, выглядае тут у пэўным сэнсе сымбалічным. Шырока разьлятаюцца на крылах *ўлётак* і напаміны аб слаўнай гісторыі роднага краю, і сумная статыстыка пакутаў і няўдачаў сёньняшняга дня, і палымяны заклік да працы ў імя народнага шчасьця й волі.

Вельмі хацелася б, каб у зусім ужо блізкім XXI стагодзьдзі філялягічна-рамантычнае слова *ўлётка* асацыявалася яшчэ й з высокім *узлётам* змарнага духу беларусаў, заслужанага аўтарытэту мілай Бацькаўшчыны.

Утульнасьць

Валянцін Акудовіч

Чалавеку толькі здаецца, што ён прагне Бога, грошай, свабоды. Насамрэч ён усюды і заўсёды прагне аднаго — *утульнасьці*. Іншая справа, што нехта пачувае сябе *няўтульна* бяз Бога, нехта — бяз грошай, а хтосьці — без свабоды.

Але што найперш скажа вернік, калі адшукае сьцежку да Бога? Падзякуе Богу за прытулак у вечнасьці. А што перадусім зробіць жабрак, калі трохі ўзаб'ецца на грошы? Прыдбае сабе катух. А чым зоймецца вызвалены ад прыгнёту, як толькі здабудзе свабоду? Пабудуе ўласны дом.

Чалавек ня птушка, ён ня любіць бясконцасьці прасторы і *беспрытульнасьці* волі. Таму чалавек увесь час будзе сьцены і акрэсьлівае межы.

Мяжа — гэта зусім ня тое, што разьядноўвае людзей. Мяжа — гэта тое, што *атулле* чалавека ад скразьнякоў бязмежжа.

Чалавек можа знайсці сабе *прытулак* дзе заўгодна. Але кожны, хто здалёк вяртаўся на радзіму, ведае, што адразу за памежным слупом робіцца і зацішней, і цяплей, нават калі ён вяртаецца ў непагадзь.

І што б там ні казалі іншыя, але нашая прага незалежнай краіны паходзіць не зь любові да свабоды ці зь якойсьці там эканамічнай карысьці, а з патрэбы *беспрытульнага* сэрца, што прагне, як уласным домам, *атуліцца* Беларусія ад скразьнякоў бязмежжа.

„Ура!“

Андрэй Лапцёнак

Калі даведваешся пра паходжаньне слова „*ура*“, дык колішняя савецкая традыцыя крыгчаць на дэманстрацыях „*Ура, таварышы!*“ пачынае выглядаць недарэчнай. Слова „*ура*“ — цюрскае і па-нашаму азначае „бі“... „*Бі, таварышы!*“ — далятае з рэпрадуктараў. „*Бі!*“ — нясецца ў адказ голас шматтысячнага натоўпу.